

QUY TRÌNH KIỂM TRA - ĐÁNH GIÁ KẾT QUẢ HỌC TẬP

• ThS. NGUYỄN THỊ THANH

Trường Cán bộ Quản lý Giáo dục và Đào tạo trung ương 1

Đánh giá kết quả học tập là quá trình thu thập và xử lý thông tin về trình độ khả năng thực hiện các mục tiêu học tập của học sinh (HS), về tác động và nguyên nhân của tình hình đó nhằm tạo cơ sở cho những quyết định sự phạm của giáo viên (GV) và nhà trường, cho bản thân HS để họ học tập ngày một tiến bộ hơn. [1]

Như vậy, kiểm tra - đánh giá (KT-ĐG) kết quả học tập không chỉ là xác nhận những giá trị đạt được của quá trình học tập mà nó còn là cơ sở cho những quyết định sự phạm để điều chỉnh và thúc đẩy quá trình đó sao cho ngày càng tiến bộ. Vấn đề này hiện nay đang rất được quan tâm không chỉ bởi vai trò quan trọng của KT - ĐG mà còn bởi những bất cập yếu kém trong quá trình thực hiện. Có nhiều công trình nghiên cứu đã đi sâu tìm hiểu vấn đề này và đề xuất được những giải pháp đổi mới về phương pháp, hình thức và phương tiện KT - ĐG kết quả học tập. Tuy nhiên, KT - ĐG kết quả học tập theo quy trình như thế nào để đem lại hiệu quả như mong muốn, đó cũng là một vấn đề cần quan tâm nghiên cứu.

Khi thực hiện KT - ĐG, bao giờ cũng phải có đối tượng đánh giá và chủ thể đánh giá. Trong quá trình KT - ĐG kết quả học tập, chủ thể đánh giá thường là GV và cán bộ quản lý giáo dục, còn đối tượng đánh giá thường là HS, sinh viên. Trong phạm vi bài viết này, chúng tôi chỉ đề cập đến quy trình thực hiện KT - ĐG kết quả học tập của GV đối với HS. Quy trình đó có thể khái quát như sơ đồ bên.

Với sơ đồ khái quát trên, chúng ta có thể nhận thấy quy trình KT - ĐG kết quả học tập bao gồm những bước song song cần thực hiện của GV và HS. Có những bước thực hiện độc lập, có những bước phải phối kết hợp cùng thực hiện, việc thực hiện từng bước đó cụ thể như sau.

1. Các bước cần thực hiện của GV

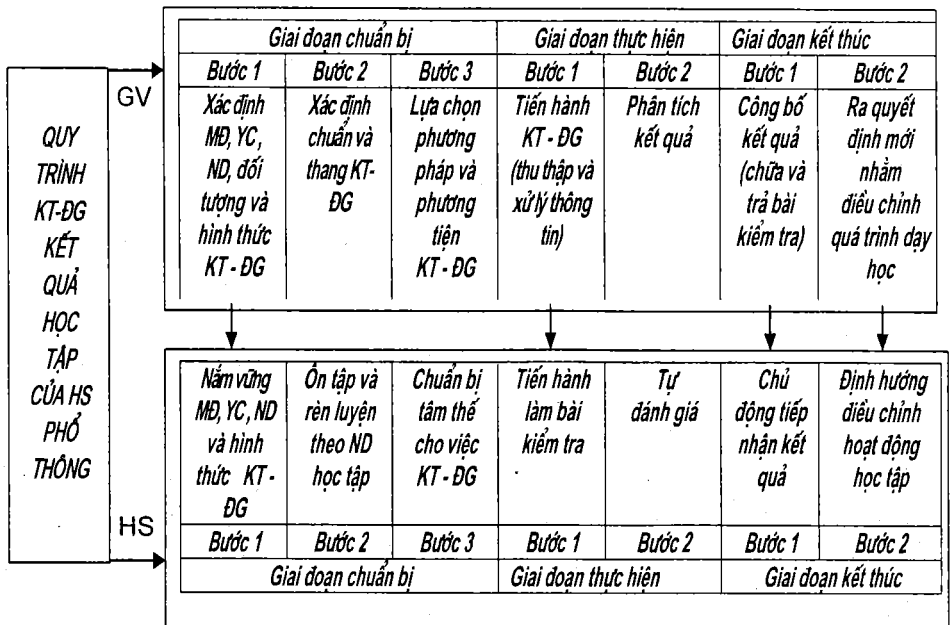
1.1. Giai đoạn chuẩn bị

Bước 1: Xác định mục đích, yêu cầu, nội dung, đối tượng và hình thức đánh giá

Ở bước này, GV phải xác định được là sẽ đánh giá ai, đánh giá cái gì, gồm những vấn đề gì và đánh giá như thế nào? Việc xác định đúng những vấn đề này vô cùng quan trọng vì đó sẽ là cơ sở để định hướng cho toàn bộ những bước tiếp theo sao cho đi đúng hướng và đạt hiệu quả cao nhất.

a. Xác định mục đích KT - ĐG

Người GV phải xác định rõ mục đích của việc KT - ĐG nhằm khảo sát chất lượng hay chứng nhận năng lực đã đạt được của HS sau một giai đoạn học tập để thúc đẩy, kích thích HS

cố gắng vươn lên trong học tập hay để tuyển chọn hoặc bồi dưỡng Việc xác định đúng mục đích sẽ giúp cho các thao tác còn lại được thực hiện dễ dàng hơn.

b. Xác định yêu cầu KT - ĐG

Mỗi cuộc KT - ĐG, tùy theo mục đích và đối tượng khác nhau mà đề ra những yêu cầu khác nhau. Tuy nhiên, việc KT - ĐG kết quả học tập bao giờ cũng đòi hỏi những yêu cầu tối thiểu như: Tính khách quan, tính toàn diện, tính hệ thống, tính phát triển, tính phù hợp với đối tượng và mục đích đánh giá.

c. Xác định đối tượng KT - ĐG

Ở thao tác này, người GV phải tìm hiểu đặc điểm của HS xem có những ưu điểm hay nhược điểm gì? Có những điểm nào giống nhau hay khác nhau giữa những HS cần KT - ĐG? Nhu cầu, nguyện vọng chính đáng của các em là gì?... Tất cả điều đó sẽ giúp GV có những quyết định lựa chọn phương pháp, phương tiện và hình thức đánh giá phù hợp với đối tượng.

d. Xác định nội dung KT - ĐG

Nội dung KT - ĐG chính là nội dung học tập của HS bởi theo quy định, HS học những gì thì sẽ KT - ĐG những vấn đề đó. Nội dung học tập hiện nay được khái quát thành ba mặt: kiến thức, kĩ năng, thái độ với nhiều tầng bậc khác nhau. Vì vậy, người GV phải xác định rõ nội dung học tập với những mục tiêu cụ thể cần phải đạt được là gì để căn cứ vào đó xây dựng chuẩn và thang đánh giá, đồng thời giúp HS có những định hướng trong hoạt động học tập.

e. Xác định hình thức KT - ĐG

Có nhiều hình thức KT - ĐG như kiểm tra viết, kiểm tra vấn đáp và kiểm tra thực hành... GV cần căn cứ vào mục đích, vào nội dung học tập, vào đặc điểm đối tượng để lựa chọn hình thức KT - ĐG cho phù hợp. Chẳng hạn để kiểm tra kết quả học tập của HS sau một chương (hoặc một học phần) với số lượng đông HS thì có thể chọn hình thức kiểm tra viết dưới dạng trắc nghiệm khách quan hay trắc nghiệm tự luận. Để kiểm tra kĩ năng vận dụng kiến thức đã học vào thực tế thì có thể chọn hình thức kiểm tra thực hành. Để kiểm tra kiến thức học tập kết hợp với rèn luyện kĩ năng giao tiếp thì lựa chọn hình thức

kiểm tra vấn đáp...

Bước 2: Xây dựng chuẩn và thang đánh giá (Ra đề, thiết kế đáp án và biểu điểm)

Đây là một bước khó khăn nhất và đòi hỏi trí tuệ cao nhất trong toàn bộ quy trình KT - ĐG. Một đề kiểm tra đạt yêu cầu cần phải bao quát được toàn bộ nội dung học tập với những mục tiêu học tập cần thiết đã được xác định từ trước, phải đánh giá được khả năng ghi nhớ, thông hiểu, vận dụng, phân tích, tổng hợp và khả năng sáng tạo của HS. Không những vậy, đề thi còn phải đảm bảo phù hợp với đối tượng và đạt được những giá trị văn phong cần thiết.

Đối với đáp án và biểu điểm phải thiết kế chi tiết, chính xác và khoa học sao cho đó chính là "thước đo" chính xác nhất để đo lường kết quả học tập của tất cả HS trong cuộc KT - ĐG đó.

Bước 3: Lựa chọn phương pháp và phương tiện KT - ĐG

Sau khi xây dựng chuẩn và thang đánh giá, GV cần cân nhắc lựa chọn phương pháp và phương tiện KT - ĐG phù hợp với mục đích, nội dung, đối tượng, hình thức KT - ĐG đã xác định ở bước 1 cùng với điều kiện thực tế cho phép. Những phương pháp thường được sử dụng trong KT - ĐG kết quả học tập đó là: Quan sát; nghiên cứu sản phẩm hoạt động; phát vấn; thống kê toán học... Còn những phương tiện KT - ĐG ngày nay đã được hiện đại hoá rất nhiều, nếu lựa chọn phù hợp sẽ giúp GV thu thập được những thông tin chính xác về kết quả học tập của HS.

Trong quy trình KT - ĐG, giai đoạn chuẩn bị của GV đóng vai trò hết sức quan trọng. Những kết quả thu được ở giai đoạn sau có chính xác hay không, có đo được cái cần đo hay không, có tác dụng định hướng điều chỉnh quá trình dạy học hay không?... Điều đó phụ thuộc rất lớn vào giai đoạn chuẩn bị này.

1.2. Giai đoạn thực hiện

Giai đoạn này đòi hỏi người GV phải có tinh thần trách nhiệm và sự chính xác rất cao khi thực hiện.

Bước 1: Tiến hành KT - ĐG

Để tiến hành KT - ĐG, GV sẽ sử dụng chuẩn và thang đánh giá đã được xác định

nhằm thu thập và xử lý thông tin. Cụ thể là yêu cầu HS làm bài kiểm tra hoặc thực hiện các thao tác cần thiết theo đề bài yêu cầu để thu thập những thông tin về kết quả học tập của HS, còn GV căn cứ vào đáp án và biểu điểm để lượng giá kết quả đó.

Khi thực hiện bước này, GV cần lưu ý đến kĩ thuật, đến quy chế và tính khách quan trong KT - ĐG. Cố gắng thực hiện sao cho thu thập được những sản phẩm trung thực nhất phản ánh đúng khả năng đạt được của HS. Đồng thời khi chấm bài cũng phải công tâm, nghiêm túc, sáng suốt và sửa chữa ngay những lỗi mắc phải của HS trong bài kiểm tra.

Bước 2 : Phân tích kết quả

Trên cơ sở những kết quả thu được sau khi lượng giá những sản phẩm học tập của HS, đầu tiên GV tiến hành phân tích toàn bộ để xác định giá trị tổng thể đạt được, sau đó phân tích kĩ hơn ở những đối tượng đặc biệt cần lưu ý (HS giỏi, HS yếu hoặc các bài đạt điểm cao, các bài đạt điểm thấp, các bài gây ấn tượng...). Từ đó tổng hợp lại để tìm nguyên nhân của kết quả đạt được, rút ra những mặt mạnh để phát huy, những mặt yếu để khắc phục.

1.3. Giai đoạn kết thúc

Bước 1: Công bố kết quả

Những kết quả thu được phải thông báo cho HS trong thời gian sớm nhất. Đây chính là bước trả và chữa bài kiểm tra để họ rút kinh nghiệm và điều chỉnh hoạt động học tập của bản thân. Vì vậy, với những bài kiểm tra có sản phẩm cụ thể (ví dụ bài kiểm tra viết, bài vẽ....) thì phải trả bài kiểm tra đó cho HS với lời nhận xét chi tiết. Không những vậy, GV cần giới thiệu những bài làm tốt, có sáng tạo để các HS khác học tập hoặc giới thiệu một số lỗi để nhắc nhở các em cần tránh; lắng nghe những ý kiến thắc mắc hay phản hồi từ HS để có sự giải đáp thoả đáng....

Bước 2: Ra quyết định mới

Căn cứ vào kết quả học tập của HS và những kết luận đã được rút ra ở giai đoạn thực hiện, GV sẽ có những quyết định mới để điều chỉnh quá trình dạy học sao cho phù hợp nhằm giúp HS đạt kết quả học tập ở giai đoạn sau được tốt hơn.

2. Các bước cần thực hiện của HS

2.1. Giai đoạn chuẩn bị

Bước 1: Nắm vững mục đích, yêu cầu, nội dung và hình thức KT - ĐG

Để chuẩn bị cho một cuộc KT - ĐG, HS cũng cần phải nắm vững những vấn đề này để định hướng ôn tập và rèn luyện. Nhưng vấn đề quan trọng là phải xác định việc ôn tập và rèn luyện đó nhằm bổ sung, nâng cao trình độ học tập chứ không phải để đối phó với KT - ĐG.

Bước 2: Ôn tập và rèn luyện

Trên cơ sở những định hướng ở bước 1, HS bằng nhiều hình thức học tập khác nhau như tự học, học theo nhóm hoặc với sự giúp đỡ của GV để trau dồi những kiến thức, kĩ năng, thái độ cần thiết theo nội dung học tập với những mục tiêu cụ thể cần đạt được.

Bước 3. Chuẩn bị tâm thế làm bài kiểm tra

Trước khi làm bài kiểm tra, HS chỉ ôn tập và rèn luyện thôi thì chưa đủ mà còn phải chuẩn bị tâm thế sẵn sàng để làm bài kiểm tra đó. Họ phải tin vào những vấn đề đã ôn tập và rèn luyện, tin vào khả năng sẽ thể hiện những vấn đề đó trong bài kiểm tra của mình. Không những vậy, họ cần tin vào sự khách quan, công bằng và chính xác của GV khi tiến hành KT - ĐG. Có được những niềm tin nói trên, HS sẽ có một tâm trạng nhẹ nhàng, thoải mái khi làm bài kiểm tra và điều đó sẽ giúp họ thể hiện một cách tốt nhất kết quả học tập của bản thân mình.

2.2. Giai đoạn thực hiện

Bước 1: Tiến hành làm bài kiểm tra

Đây là bước thể hiện những kết quả mà HS thu được trong quá trình học tập. Để có được kết quả tốt, HS cần phát huy tối đa khả năng của mình, huy động những tri thức và kĩ năng đã có để giải quyết vấn đề đặt ra. Đồng thời có thái độ làm bài trung thực và nghiêm túc, tôn trọng GV và không làm phiền các bạn xung quanh.

Bước 2: Tự đánh giá kết quả học tập của mình

Đây là một bước hết sức cần thiết ở mỗi HS, điều đó thể hiện sự chủ động và nhu cầu tiến bộ của họ trong học tập. Khi các em tự đánh giá kết quả học tập của mình chính là một lần được bổ sung kiến thức và rèn luyện kĩ năng đánh giá.

Cần khuyến khích động viên các em và hướng dẫn các em những kỹ thuật đánh giá sao cho việc tự đánh giá đó ngày càng chính xác.

2.3. Giai đoạn kết thúc

Bước 1: Chủ động tiếp nhận kết quả

Khi nhận được kết quả đánh giá của GV về kết quả học tập của bản thân mình, HS cần xem xét lại bài kiểm tra, so sánh với đáp án và biểu điểm, so sánh với phần tự đánh giá của mình. Điều đó sẽ giúp các em phát hiện những sai sót của bản thân hay của GV để có sự điều chỉnh cho phù hợp.

Bước 2. Định hướng cho giai đoạn học tập tiếp theo

Đây chính là bước xác định những vấn đề cần điều chỉnh trong quá trình học tập tiếp theo của mỗi HS. Các em cần nhận thấy những mặt ưu điểm của mình để phát huy, những mặt yếu kém để bổ sung hay sửa đổi; cần đầu tư thêm thời gian hay sự chuyên cần cho một lĩnh vực nào đó; cần tăng cường đọc thêm những tài liệu nào... Những điều đó là cơ sở cho sự tiến bộ của các em và là cơ sở nâng cao chất lượng quá trình dạy học.

Qua phân tích quy trình KT - ĐG trên cho thấy chất lượng của quá trình học tập hay hiệu quả của quá trình dạy học có được nâng cao hay không phụ thuộc rất lớn vào việc thực hiện đầy đủ và nghiêm túc các bước của quy trình KT - ĐG. Toàn bộ quy trình KT - ĐG đó vẫn thường xuyên được thực hiện trong các trường học, tuy nhiên, việc thực hiện vẫn còn có những hạn chế cần khắc phục.

Đối với GV, bước yếu nhất trong quy trình thực hiện là việc ra đề, thiết kế đáp án và biểu điểm. Những thao tác này chỉ được thực hiện đầy đủ và nghiêm túc trong các cuộc thi hoặc kiểm tra định kì, còn KT - ĐG thường xuyên GV chủ yếu mới ra đề, ít quan tâm đến việc xây dựng đáp án và biểu điểm. Chính vì vậy, bài kiểm tra thường được chấm theo kiểu ước lượng. Bước yếu thứ hai trong quy trình KT - ĐG kết quả học tập là bước phân tích kết quả. Nhiều GV chỉ cần nhận được kết quả với tỉ lệ cân đối giữa các mức độ khá, giỏi, trung bình là cảm thấy hài lòng chấp nhận. Nếu bài kiểm tra bị nhiều điểm kém có nghĩa là tại HS lười học, còn nếu có nhiều

điểm cao có nghĩa là các em đã chịu khó học bài, khi đó GV không cần phải xem xét tìm hiểu thêm gì nữa. Chính điều này đã dẫn đến điểm yếu thứ ba ở bước ra quyết định điều chỉnh. Khi không phân tích kết quả, tìm nguyên nhân của kết quả đó sẽ không định hướng được những vấn đề cần điều chỉnh ở cả GV và HS. Do đó quá trình dạy học lại diễn ra bình thường như chưa hề có KT - ĐG trước đó.

Còn đối với HS, tất cả các bước trong quy trình KT - ĐG các em đều có những hạn chế nhất định. Những hạn chế đó không phải vì các em kém cỏi mà do từ trước tới nay, mỗi khi KT - ĐG kết quả học tập, chúng ta thường chỉ nghĩ đến những bước cần thực hiện của GV mà ít nghĩ đến những bước cần thực hiện của HS. Chính vì vậy, chúng ta chưa trang bị cho HS một quy trình đầy đủ những nhiệm vụ cần thực hiện với những yêu cầu cần thiết. Do đó các em chưa có được kĩ năng thực hiện các bước trong quy trình KT - ĐG kết quả học tập của chính mình.

Những phân tích ở trên cho thấy, để KT - ĐG kết quả học tập được chính xác và có ý nghĩa thúc đẩy quá trình học tập của HS thì mỗi GV cần trang bị cho mình những kiến thức và kĩ năng KT - ĐG cần thiết, trên cơ sở đó hướng dẫn và điều chỉnh HS phối hợp cùng thực hiện một cách nghiêm túc các nhiệm vụ trong quy trình KT - ĐG. Khi đó KT - ĐG kết quả học tập sẽ đạt được những hiệu quả như mong muốn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hoàng Đức Nhuận, Lê Đức Phúc: *Cơ sở lý luận của việc đánh giá chất lượng học tập của HS phổ thông - Chương trình khoa học cấp nhà nước KX- 07- 08*. Hà nội 1996.
2. Lưu Xuân Mới: *Đánh giá trong giáo dục*. Giáo trình dùng cho các cán bộ quản lí giáo dục & đào tạo - 2003.
3. Đặng Bá Lâm : *KT - ĐG trong dạy học đại học* - NXB Giáo dục, 2003.

SUMMARY

The article presents the process of evaluating and assessing achievements made by upper secondary school students during which it highlights the concrete steps to be taken by the teacher and students through 3 such stages as preparation, implementation and completion.